

Nr 108

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa investeringsanslag under försvarets fastighetsfond för budgetåret 1966/67; given Stockholms slott den 11 mars 1966.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen begärs till byggnadsarbeten för gemensamma ändamål för försvaret ett investeringsanslag av 24,9 milj. kr. och till flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet) ett investeringsanslag av 44 milj. kr.

Medel beräknas bl.a. för att påbörja nybyggnad av en förvaltningsbyggnad inom kvarteret Kavalleristen i Stockholm och för fortsatt utbyggnad av Muskövarvet. I anslutning härtill lämnas en redovisning för en av fortifikationsförvaltningen gjord kostnadsberäkning rörande de slutliga kostnaderna för Muskövarvet och en granskning av denna utförd av en särskilt förordnad utredningsman.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 11
mars 1966.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsrådet STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, fråga angående *vissa investeringsanslag under försvarets fastighetsfond för budgetåret 1966/67* och anför.

I statsverkspropositionen (bil. 6 s. 287 och 319) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, *dels* till byggnadsarbeten för gemensamma ändamål under kasernbyggnaders delfond av försvarets fastighetsfond för budgetåret 1966/67 beräkna ett investeringsanslag av 24,9 milj. kr., *dels* till utflyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet) under befästningars delfond av försvarets fastighetsfond för samma budgetår beräkna ett investeringsanslag av 44 milj. kr. Beredningen av dessa frågor är nu avslutad och jag anhåller att få redogöra för dem närmare.

Byggnadsarbeten för gemensamma ändamål

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1964/65	110 000 000	19 349 796	118 490 433
1965/66	8 140 000		
1966/67 (förslag)	24 900 000		

¹ Inkl. medel för byggnadsarbeten för försvarets forskningsanstalt.

Fortifikationsförvaltningen (skr 30/8 1965) hemställer, att anslaget uppförs med 30,5 milj. kr., varav 16 milj. kr. förutsätts falla utanför försvarets kostnadsram. Anslaget avses för följande byggnadsarbeten.

	Kostnad
1. Anordnande av lokaler för fortifikationsförvaltningen	20 000 000
2. Anordnande av lokaler för militärområdesstaber i Kristianstad, Strängnäs och Boden	9 775 000
3. Förvärv av fastighet m.m. för militärområdesstaben i Skövde ...	1 000 000
4. Diverse smärre byggnadsföretag	925 000
5. Merkostnader på grund av prishöjningar under budgetåret 1964/65	450 000

	Kostnad
Medelsbehov	32 150 000
Reducering av medelsbehovet	1 650 000
	Summa kr. 30 500 000

Motiv

1. Behovet av ämbetsbyggnad för fortifikationsförvaltningen har tidigare anmälts i prop. 1965: 1 (bil. 6 s. 326).

Genom beslut den 5 mars 1965 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att projektera en ny förvaltningsbyggnad inom kvarteret Kavalleristen i Stockholm. Byggnaden skall inrymma tjänsterum för fortifikationsförvaltningen (ca 750 personer), Stockholms försvarsområdesstab (ca 50 personer) samt ytterligare ca 350 personer i förvaltnings- eller stabsverksamhet. I byggnadens källarvåning skall vidare inrymmas förråd om ca 3 000 m² för försvarsområdet. Kostnaderna för byggnaden har uppskattats till 40 milj. kr. Kungl. Maj:t uppdrog vidare åt förvaltningen att utreda och föreslå erforderliga ersättningslokaler för K 1.

Medelsbehovet för budgetåret 1966/67 har av fortifikationsförvaltningen uppskattats till 20 milj. kr., varav 16 milj. kr. anses böra anvisas utanför försvarets kostnadsram.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen med skrivelse den 8 februari 1966 överlämnat förslagshandlingar till ifrågavarande förvaltningsbyggnad. Ämbetsverket har därvid samrått med chefen för armén och försvarets civilförvaltning.

Fortifikationsförvaltningen har beräknat lokalbehovet för ämbetsverket med utgångspunkt i nuvarande antal tjänster, som uppgår till ca 800. För Stockholms försvarsområdesstab har chefen för armén i samråd med statskontoret beräknat antalet tjänster till ca 50. Fortifikationsförvaltningen har övervägt lokalplaneringen för centrala militära förvaltningsmyndigheter och staber i Stockholm och därvid kommit fram till att försvarets civilförvaltning bör beredas plats inom förvaltningsbyggnaden. Civilförvaltningens personal uppgår till ca 280 personer. Lokalbehovet för detta ämbetsverk motsvarar i stort sett det utrymme som återstår sedan fortifikationsförvaltningens och försvarsområdesstabens lokalbehov tillgodosetts inom byggnaden.

Den byggnad, som fortifikationsförvaltningen nu föreslår, har rektangulär planyta med byggnadsmassorna grupperade kring två gårdar. Byggnaden innehåller sex våningar ovan mark, en suterrängvåning och en källarvåning under den norra och en under den södra hälften av byggnadsytan samt takvåning med lokaler för ventilation och hissmaskineri. Den sammanlagda våningsytan uppgår till ca 43 400 m². I källarvåningen inryms körcentral, filmsal och två lektionssalar för Livgardesskvadronen och försvarsområdesstaben i stället för planerade förrådslokaler för försvarsområdet. Vid över-

läggningar med Stockholms stads elverk har framkommit att en anslutning till stadens fjärrvärmenät kan anordnas för att tillgodose värmebehoven för nybyggnaden och Livgardesskvadronens byggnader.

Kostnaderna för byggnaden har enligt prisläget den 1 april 1965 uppskattats till 50 milj. kr. Härav avser 35,7 milj. kr. byggnadsarbeten, VVS- och el-arbeten m.m. samt återstoden utvändiga arbeten, tillbyggnad av ridhus som ersättning för befintligt exercishus, oförutsett och administration. Av byggnadskostnaderna anser fortifikationsförvaltningen att 24 milj. kr. bör anvisas innanför försvarets kostnadsram och 26 milj. kr. utanför ramen. För budgetåret 1966/67 uppskattas medelsbehovet till 15 milj. kr., varav 11 milj. kr. utanför ramen, för budgetåret 1967/68 till 25 milj. kr., varav 15 milj. kr. utanför ramen, och för budgetåret 1968/69 till 10 milj. kr. helt innanför ramen.

2. Behovet av lokaler för militärområdesstaber i Kristianstad, Strängnäs och Boden har tidigare anmälts i prop. 1965: 1 (bil. 6 s. 326).

I skrivelse den 4 februari 1965 har fortifikationsförvaltningen underställt Kungl. Maj:ts prövning ett förslag till byggnadsprogram för att tillgodose lokalbehovet för militärområdesstaben i Kristianstad. Enligt detta förslag skall ett kontorshus och en garagebyggnad byggas för en uppskattad kostnad av 6 250 000 kr., varav 5 680 000 kr. för kontorshuset. — Genom beslut den 5 februari 1965 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att på grundval av byggnadsprogrammet utföra projektering fram till färdiga bygghandlingar av nämnda byggnader.

Med skrivelse den 21 juni 1965 har fortifikationsförvaltningen överlämnat bygghandlingar rörande ifrågavarande kontorshus. Kostnaderna för byggnadsföretaget har beräknats till 5 680 000 kr. — Genom beslut den 30 juni 1965 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra kontorshuset för militärområdesstaben i Kristianstad inom en kostnadsram av 5 680 000 kr. Kungl. Maj:t bemyndigade tillika ämbetsverket att för påbörjande av byggnadsföretaget disponera högst 4 550 000 kr. av medel till Kungl. Maj:ts förfogande under förevarande investeringsanslag.

Med skrivelse den 21 juni 1965 har fortifikationsförvaltningen vidare överlämnat bygghandlingar rörande dels nybyggnad av flygel till stabsbyggnaden för militärområdesstaben i Strängnäs jämte om- och tillbyggnad av stabsbyggnaden, dels nybyggnad av kontorshus för militärområdesstaben i Boden. Kostnaderna för byggnadsföretagen har beräknats till 9 165 000 kr., varav 3 530 000 kr. för flygelbyggnaden m.m. i Strängnäs och 5 635 000 kr. för kontorshuset i Boden. — Genom beslut den 30 juni 1965 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra ifrågavarande byggnadsföretag i Strängnäs och Boden inom en kostnadsram av 9 165 000 kr. Kungl. Maj:t bemyndigade tillika ämbetsverket att för påbörjande av byggnadsföretagen disponera 1 090 000 kr. av medel till Kungl. Maj:ts förfogande under förevarande investeringsanslag. Härjämte medgav Kungl.

Maj:t att ett belopp av 6 235 000 kr. av medel till Kungl. Maj:ts förfogande under det för budgetåret 1965/66 anvisade investeringsanslaget Byggnadsarbeten för armén fick förskottsvis tas i anspråk för ändamålet.

För att tillgodose återstående medelsbehov för nybyggnad av kontorshus för militärområdesstaben i Kristianstad samt för nybyggnad av flygel till stabsbyggnaden för militärområdesstaben i Strängnäs m.m. erfordras för budgetåret 1966/67 sammanlagt (1 130 000 + 1 840 000) 2 970 000 kr. Härjämte erfordras 570 000 kr. för nybyggnad av garage vid P6:s motorområde för militärområdesstaben i Kristianstad och 6 235 000 kr. för slutligt bestridande av det belopp, som Kungl. Maj:t bemyndigat fortifikationsförvaltningen att förskottsvis ta i anspråk från investeringsanslaget Byggnadsarbeten för armén. Sammanlagda medelsbehovet för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1966/67 utgör alltså (2 970 000 + 570 000 + 6 235 000) 9 775 000 kr.

3. Genom beslut den 11 februari 1965 har Kungl. Maj:t — som samma dag anmodat överbefälhavaren att bl. a. utreda Skövdes förutsättningar som förläggningssort för Västra militärområdesstaben — uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att, efter anvisning av överbefälhavaren, uppgöra och snarast till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till lösning t. v. av Västra militärområdesstabens lokalbehov i Skövde.

Fortifikationsförvaltningen har låtit företa vissa undersökningar, vilka visat att möjlighet synes föreligga att lösa ifrågavarande lokalbehov genom att utnyttja III. militärbefälsstabens nuvarande lokaler i fastigheten Drottninggatan 5 i Skövde och att — som komplettering till dessa — förvärva en angränsande fastighet. Vissa ombyggnadsarbeten blir därvid erforderliga i fastigheterna. Förhandlingar rörande förvärv av den angränsande fastigheten har upptagits. Förvaltningen räknar med att kostnaderna för förvärvet och erforderliga ombyggnadsarbeten skall kunna hållas inom en ram av 1 milj. kr.

4. För diverse smärre byggnadsåtgärder, vilka var för sig beräknas dra en kostnad av högst 200 000 kr., beräknas 925 000 kr. bli erforderliga för budgetåret 1966/67.

Departementschefen

Fortifikationsförvaltningen har angett medelsbehovet till sammanlagt 32 150 000 kr. under ifrågavarande anslag för budgetåret 1966/67. Härav avser 450 000 kr. ytterligare medel med anledning av inträffade indexmässiga kostnadsstegringar, 9 775 000 kr. ytterligare medel för att fullfölja påbörjade byggnadsförelag, 20 milj. kr. medel för att påbörja ett byggnadsobjekt för vilket Kungl. Maj:t tidigare denna dag godkänt förslagshandlingar samt 1 925 000 kr. medel för byggnadsobjekt för vilken programhandlingar ännu inte underställts Kungl. Maj:ts prövning. Det sålunda angivna me-

delsbehovet av 32 150 000 kr. har nedjusterats med hänsyn till erfarenhetsmässiga förseningar i byggnadsarbetenas utförande till 30,5 milj. kr.

Det av fortifikationsförvaltningen angivna medelsbehovet för prisstegringar och för fullföljande av redan påbörjade byggnadsföretag har inte för-
anlett någon erinran från min sida.

Beträffande det byggnadsobjekt, där förslagshandlingar godkänts av Kungl. Maj:t, vill jag anföra följande. Fortifikationsförvaltningen har lagt fram förslag till en ny förvaltningsbyggnad i kvarteret Kavalleristen i Stockholm. Byggnaden är avsedd att tillgodose lokalbehovet för fortifikationsförvaltningen, försvarets civilförvaltning och Stockholms försvarsområdesstab. Fortifikationsförvaltningen, som har en personal om ca 800 personer, disponerar f.n. dels två staten tillhöriga fastigheter vid Tegelbacken i Stockholm, av vilka en har sålts till Stockholms stad för 5,6 milj. kr. med tillträde den 1 oktober 1968, dels förhyrda lokaler i olika delar av Stockholm. Civilförvaltningen, som har en personal om ca 280 personer, disponerar f.n. lokaler i ämbetsbyggnaden Tre Vapen. Försvarsområdesstabens personal uppgår till ca 50 personer. Den föreslagna nya förvaltningsbyggnaden får en våningsyta om ca 43 400 m². Kostnaden för byggnadsprojektet uppskattas till 50 milj. kr. Fortifikationsförvaltningen anser att av totalkostnaden bör 24 milj. kr. falla inom och 26 milj. kr. utanför försvarets kostnadsram. För nästa budgetår begär ämbetsverket 15 milj. kr., varav 11 milj. kr. utanför försvarets ram.

Jag anser att den nya förvaltningsbyggnaden bör komma till utförande. Av den för byggnadsobjektet uppskattade kostnaden, 50 milj. kr., avser jag att i annat sammanhang föreslå att ett belopp av 5,6 milj. kr., motsvarande vad som influtit vid försäljningen av den av fortifikationsförvaltningen disponerade byggnaden vid Tegelbacken, anvisas utanför försvarets kostnadsram. Jag räknar med att för påbörjande av arbeten med ifrågavarande förvaltningsbyggnad skall kunna disponeras ca 13 milj. kr. av medel under förevarande anslag.

Övriga byggnadsobjekt till en sammanlagd kostnad av ca 2 milj. kr., för vilka huvudhandlingar ännu inte föreligger, är jag inte beredd att nu ta ställning till. Kungl. Maj:t bör inom ramen för det av riksdagen anvisade anslaget och sedan huvudhandlingar prövats av Kungl. Maj:t äga besluta om dessa företag skall komma till utförande. Medel bör även få tas i anspråk för andra objekt där byggnadskostnaden beräknats understiga 300 000 kr.

Med hänsyn till vad jag anfört under Ramberäkning m.m. i prop. 1966: 1 (bil. 6 s. 16) räknar jag med att byggnadsverksamheten inte kan få den omfattning som fortifikationsförvaltningen förutsatt. Jag är inte beredd att nu uttala mig om vilka byggnadsobjekt som måste senareläggas eller vilka som måste färdigställas i långsammare takt.

Med hänvisning till det anförda föreslår jag att anslaget för nästa budgetår förs upp med 24,9 milj. kr. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Byggnadsarbeten för gemensamma ändamål* för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 24 900 000 kr.

Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet)

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1964/65	36 000 000	34 423 489	9 214 096
1965/66	38 000 000		
1966/67 (förslag)	44 000 000		

Tidigare utredningar och beslut

1953 års riksdag beslutade efter förslag i prop. 1953: 200 att Stockholms örlogsbas skulle flyttas till Stockholms södra skärgård, varvid örlogsvarvet skulle förläggas till Muskö. Kostnaderna för örlogsvarvet angavs till 189 milj. kr. i 1950 års prisläge. Arbetet med utflyttningen kom emellertid inte i gång de närmast följande åren. År 1959 godkände riksdagen ett förslag om en begränsad utbyggnad av Muskövarvet. Enligt den av riksdagen godkända planen skulle varvet omfatta tre tunneldockor, enheter för verkstäder, administration, förråd m.m., en skyddad anläggning (sliptunnel) för motortorpedbåtar, kajer, pirar m.m. samt tillfartsväg. Totalkostnaden för utbyggnaden beräknades till 106 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1957.

Efter verkställd översyn av kostnadsberäkningarna angav fortifikationsförvaltningen i sina anslagsframställningar för budgetåret 1962/63 totalkostnaderna för den år 1959 fastställda utbyggnaden till ca 181 milj. kr. enligt prisläget den 1 maj 1961. Kostnadsökningen angavs främst bero på prisförändringar och ofullständigt projekteringsunderlag. Andra orsaker som medverkat till fördyringen var standardhöjning och ökad skyddsnivå samt att anslagstilldelningen blivit mindre än som förutsatts enligt den år 1959 godkända planen.

I sina anslagsframställningar för budgetåret 1963/64 anmälde fortifikationsförvaltningen att totalkostnaden för Muskövarvet med särskild anläggning för motortorpedbåtar enligt prisläget den 1 maj 1962 uppgick till ca 193 milj. kr. Sedermera anmälde ämbetsverket att en förnyad kostnadsöversyn visade att kostnaderna för Musköanläggningen i prisläget den 1 maj 1962 beräknades överstiga de av ämbetsverket tidigare angivna med ca 18 milj. kr. Totalkostnaden skulle därmed stiga till ca 211 milj. kr.

I sina anslagsframställningar för budgetåret 1964/65 anmälde fortifikationsförvaltningen att totalkostnaden för Muskövarvet enligt prisläget den 1 maj 1963 uppgick till ca 216 milj. kr. Slutligen anmälde fortifikationsförvaltningen i sina anslagsframställningar för budgetåret 1965/66 att totalkostnaden för varvet enligt prisläget den 1 maj 1964 uppgick till ca 223 milj. kr.

För utbyggnad av Muskövarvet har riksdagen hittills anvisat 185,5 milj. kr.

Fortifikationsförvaltningens anslagsframställning för budgetåret 1966/67 m.m.

Fortifikationsförvaltningen (skr. 30/8 1965) hemställer, att anslaget förs upp med 44,1 milj. kr., varav 6 milj. kr. förutsätts falla utanför försvarets kostnadsram. De kostnader, som enligt fortifikationsförvaltningens förslag skall falla utanför försvarets ram, hänför sig till de merkostnader för vägförbindelsen mellan fastlandet och Muskö, som har föranletts av kravet på högre standard för att förbindelsen skall kunna utnyttjas för allmän trafik. Det föreslagna anslagsbeloppet avses för fortsatt utbyggnad av Musköanläggningen. Fortifikationsförvaltningen anmäler att ämbetsverket, sedan vissa pågående utredningar slutförts, avser att lämna en närmare redogörelse för utbyggnaden av varvet liksom för kvarstående medelsbehov efter budgetåret 1966/67.

Sedermera har överbefälhavaren med yttrande den 3 december 1965 överlämnat en av fortifikationsförvaltningen gjord utredning rörande kvarstående medelsbehov under ifrågavarande anslag efter den 1 juli 1965.

Fortifikationsförvaltningen (skr. 23/11 1965) anmäler, att ämbetsverket under 1965 i samråd med bl.a. chefen för marinen och marinförvaltningen arbetat på en totalkostnadsberäkning för Musköanläggningen. Denna kostnadsberäkning upptar kostnader för resterande arbeten m.m. per den 1 juli 1965 i prisläget den 1 april 1965 och slutar på en totalt resterande kostnad av 166 milj. kr. Den tidigare av riksdagen godkända kostnadsramen för Muskövarvet uppgår till ca 229 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1965. Då riksdagen hittills anvisat 185,5 milj. kr. återstår inom ramen för av riksdagen tidigare fattade beslut rörande varvets utbyggnad efter budgetåret 1965/66 (229—185,5) 43,5 milj. kr. Till fortifikationsförvaltningens förfogande fanns per den 1 juli 1965 tillhoppa ca 47 milj. kr. Ytterligare medelsbehov utöver av riksdagen godkänd kostnadsram utgör sålunda (166 — 43,5 — 47) 75 milj. kr.

Denna kostnadsökning fördelar sig i runda tal på följande objekt.

	Kostnad
Reparations- och förstärkningsarbeten på kajbyggnaden vid Gullbodaviken	8 000 000

	Kostnad
Nyttillkomna byggnadsobjekt, föranledda av tidigare inte kända tekniska skäl	6 000 000
Kostnadsökningar för byggnads- och installationsarbeten i berganläggningen i förhållande till 1962 års kostnadsberäkning	11 500 000
Yttre byggnader, vägar, planer, yttre ledningar m.m.	32 500 000
Reserv för oförutsedda kostnader för byggnadsarbeten	6 000 000
Diverse utrustning	5 000 000
Vissa nyttillkomna objekt	6 000 000
	Summa kr. 75 000 000

Beträffande de i förevarande sammanställning upptagna objekten anför fortifikationsförvaltningen bl.a. följande.

Reparations- och förstärkningsarbeten på kajbyggnaden vid Gullbodaviken

I februari 1963 inträffade en förskjutning i kajen vid Gullbodaviken. Med anledning härav tillsatte fortifikationsförvaltningen en expertgrupp för utredning angående kajförskjutningen. Expertgruppen avgav i januari 1965 utlåtande med förslag till förstärknings- och reparationsåtgärder till en beräknad kostnad av 7,6 alternativt 8,1 milj. kr. Genom beslut den 26 mars 1965 medgav Kungl. Maj:t efter förslag av ämbetsverket, att de av expertgruppen föreslagna arbetena fick utföras med anlitan- de av medel, som står till fortifikationsförvaltningens förfogande under ifrågavarande anslag. Med hänsyn till arbetets komplicerade natur hör merkostnaderna beräknas till det högre beloppet, 8,1 milj. kr.

Nyttillkomna objekt, föranledda av tidigare icke kända tekniska skäl

För att på ett godtagbart sätt kunna trygga vattenbehovet för Musköanläggningen erfordras en installation för avsaltning av havsvatten för en beräknad kostnad av ca 3,5 milj. kr. Vidare erfordras en luftreningsanläggning av betydligt större kapacitet än den tidigare planerade. Kostnaderna härför uppskattas till ca 2,5 milj. kr.

Kostnadsökningar för byggnads- och installationsarbeten i berganläggningen i förhållande till 1962 års kostnadsberäkning

De av fortifikationsförvaltningen 1962 beräknade kostnaderna för byggnads-, el- och VVS-arbeten i berganläggningen har enligt 1965 års kostnadsberäkning ökat med ca 11,5 milj. kr., varav 4 milj. kr. för sliptunneln (Ris- dalstunneln), 3 milj. kr. för torped- och robotförrådet (Mälbykomplexet) och 4,5 milj. kr. för allmänna kostnadsökningar. Kostnadsökningen för sliptunneln hänför sig bl.a. till slipkonstruktionen och speciellt de båt- vagnar, som hör till densamma. Härtill kommer att bergförstärkningar er-

fordrats i betydligt större omfattning än som förutsetts. Torped- och robotförrådet är en synnerligen komplicerad anläggning och har krävt säkerhetsanordningar, vilka medfört kostnadsökningar i en omfattning som inte kunde förutses vid 1962 års kostnadsberäkning. De allmänna kostnadsökningarna fördelar sig på berganläggningen i sin helhet. 1962 års kostnadsberäkning var i huvudsak baserad på huvudhandlingar. Sedan dess har projekterings- och konstruktionsarbetet fortsatt. Härvid har kostnaderna bl.a. till följd av den standardhöjning, som successivt pågår, visat en tendens till ökning för varje enskilt objekt. Vid en anläggning av Muskövarvets storlek är det naturligt att en hopsummering av ett stort antal smärre kostnadsökningar måste resultera i relativt höga sammanlagda merkostnader i förhållande till en på huvudhandlingar tidigare verkställd kostnadsberäkning.

Yttre byggnader, vägar, planer, yttre ledningar m.m.

Beträffande yttre byggnader m.m. har utredningsarbetet av flera skäl blivit betydligt mer tidskrävande än som tidigare beräknats. Härigenom har projekterings- och konstruktionsarbetet för dessa byggnader blivit i motsvarande mån fördröjt och har endast i mycket begränsad omfattning kunnat påbörjas. I detta sammanhang erinrar fortifikationsförvaltningen om att Kungl. Maj:t genom beslut den 6 mars 1964 uppdrog åt ämbetsverket att vid utarbetande av förslag till byggnadsprogram för ovanjordsanläggningar i anslutning till Muskövarvet utgå från att Ostkustens örlogsbasstab skall förläggas till Muskö.

Genom särskilda beslut den 4 juni och den 29 oktober 1964 har Kungl. Maj:t bemyndigat fortifikationsförvaltningen att *dels* igångsätta vissa vägarbeten m.m. vid varvet, *dels* inom en kostnadsram av 2,8 milj. kr. uppföra en ekipagehall, som skall inrymma hallar för båtar och mindre fartyg m.m.

I skrivelse den 23 november 1965 har fortifikationsförvaltningen, efter samråd med chefen för marinen, marinförvaltningen, försvarets intendenturverk, statskontoret m.fl. myndigheter, underställt Kungl. Maj:ts prövning förslag till byggnadsprogram för utförande av yttre byggnader, vägar, planer, yttre ledningar m.m. vid Muskövarvet. Totalkostnaden för ifrågasvarande byggnader och anläggningar jämte förenämnda ekipagebyggnad har på grundval av prisläget den 1 april 1965 uppskattats till 42,5 milj. kr i enlighet med följande sammanställning.

	Kostnad
Militärrestaurant	6 600 000
Förläggingsbyggnad	1 250 000
Befälshotell	1 500 000
Vakbyggnad	85 000
Arrestbyggnad	375 000

	Kostnad
Fritidsbyggnad	800 000
Bastubyggnad	275 000
Hundgård	150 000
Två byggnader för sanitet, elkraftanläggningar m.m.	460 000
Ekipagebyggnad	2 950 000
Värmecentral	1 470 000
Båtskjul	100 000
Kontroll-, prov- och monteringshallar (Mälbyområdet)	1 330 000
Drivmedelsanläggning	510 000
Väg- och planeringsarbeten m.m.	4 730 000
Vatten, avlopp och värmekulvertar	5 300 000
Anläggning för vattenrening	2 300 000
Elledningar m.m.	2 000 000
Rivning och flyttning av baracker	500 000
Administration och oförutsett, ca 30 %	9 815 000
	Summa kr. 42 500 000

I sammanställningen ingår inte kostnader för kanslibyggnad för örlogsbasstaben. Behovsunderlag för denna byggnad är under utarbetande genom chefens för marinen försorg i samråd med statskontoret.

Fortifikationsförvaltningen framhåller att det program för yttre byggnader m.m., som nu redovisats, utgör resultatet av noggranna utredningar och överväganden, som under åren 1964 och 1965 gjorts av representanter för berörda myndigheter för att slutligt klarlägga byggnadsbehoven och det från alla synpunkter mest ändamålsenliga sättet att tillgodose dessa.

I det av chefen för marinen i november 1958 framlagda förslaget till utbyggnad av Muskövarvet (Plan—58) räknades med kostnader för yttre byggnader m.m. till ett belopp, som i prisläget den 1 april 1965 motsvarar ca 10 milj. kr. Skillnaden mellan det nu beräknade beloppet för ifrågavarande arbeten, 42,5 milj. kr., och det tidigare angivna beloppet, 10 milj. kr., utgör sålunda (42,5—10) 32,5 milj. kr.

Fortifikationsförvaltningen anser att det inte är möjligt att närmare klarlägga relationerna mellan nu uppskattade kostnader för yttre byggnader m.m. och motsvarande kostnader i Plan—58, enär underlagen för de olika kostnadsuppskattningarna inte är direkt jämförbara. Ämbetsverket framhåller emellertid att följande väsentliga, kostnadspåverkande faktorer föreligger.

Vid upprättandet av det nu redovisade byggnadsprogrammet har bl.a. eftersträvat att i möjligaste mån tillämpa föreslagna nya normer för militära byggnadsobjekt samt att tillgodose tidsenliga krav i fråga om byggnadsstandard. Örlogsbassstabens tilltänkta placering på Muskö har beaktats vid dimensioneringen av vissa byggnader och utvändiga ledningar m.m. Befälshotell har tillkommit som ersättning för tidigare avsedd samordning av befälsförläggning och vakthyggnad samt underbefälsförläggning i kasern. Sanitetsanordningar har bedömts erforderliga från vattenvårdssynpunkt

och hundgård från bevakningssynpunkt. Värmeförsörjningen, som tidigare avsågs tillgodoses från panncentral i berganläggningen, har nu av tekniska och ekonomiska skäl bedömts böra tillgodoses från friliggande värmecentral. Även vissa andra byggnader (kontroll-, prov- och monteringshallar), som tidigare avsetts förläggas i berg, har av ekonomiska m.fl. skäl bedömts böra utföras friliggande. Grundförhållandena har visat sig mera svårartade än man tidigare kunnat förutse. Arrestbyggnad har tillkommit. Kostnaderna för försörjningsåtgärderna, dvs. anläggningarna för värme, vatten, avlopp, elkraft, vägar m.m., som tillhoppa uppskattats dra inemot halva totalkostnaden, kan synas väl höga i förhållande till dem för den nu planerade aktuella bebyggelsen. Försörjningsåtgärderna är emellertid dimensionerade för att tillgodose även ett kanslihus samt eventuella framtida behov.

Reserv för oförutsedda kostnader för byggnadsarbeten

För vissa objekt saknas beräkningsunderlag eller är underlaget av sådan art, att endast kostnadsuppskattning kunnat utföras. Detta är fallet med ubåtsdrivmedelsförrådet, avsaltningsanläggningen, luftreningsanläggningen m.fl. detaljanläggningar i berg ävensom med huvuddelen av yttre byggnader. Med hänsyn härtill och då vissa av arbetena är svårbedömbara på grund av sin komplicitet har fortifikationsförvaltningen för oförutsedda utgifter upptagit 6 milj. kr.

Diverse utrustning

I Plan — 58 ingick utrustningsobjekt huvudsakligen under rubrikerna Komplettering av maskinpark och transportmedel samt Diverse objekt. Kostnaden för utrustningsobjekt, framräknad till prisläget den 1 april 1965, utgör 6,7 milj. kr. Den nu beräknade kostnaden för dylika objekt utgör 11,5 milj. kr. Kostnadsökningen uppgår sålunda till 4,8 milj. kr.

Under förenämnda delpost ingår kostnaderna för anskaffning av möbler, kaserninventarier, intendenturutrustning, sjukvårdsutrustning, maskiner och annan verkstadsutrustning samt transportmedel.

Beträffande anskaffningen av ifrågakommande objekt anför fortifikationsförvaltningen följande.

Utrustningsartiklar av ifrågakommande slag hänförs normalt till driftbudgeten och anslag till dem föreslås av försvarets förvaltningsmyndigheter som har ansvar och kompetens för ifrågakommande ämnesområden. Med hänsyn till de speciella förhållandena för Muskö vad gäller anslagsframställningar, redovisning till riksdagen, den gemensamma bearbetningen av projekteringen samt de svårbedömbara tidsförhållandena har i de grundläggande planerna för Muskö alltid totalbilden åskådliggjorts genom sammanslagning av alla kostnader för anläggningarnas färdigställande och för verksamhetens etablering. Denna handlingslinje är antagen av berörda myndigheter och bör om möjligt följas även i fortsättningen. Ansvars- och kompetensgränser störs inte av detta förfarande. Myndigheternas handlings-

linje innebär emellertid att inga anslagsframställningar som berör Muskö nu läggs fram annorledes än genom fortifikationsförvaltningen.

Vissa nytillkomna objekt

Fortifikationsförvaltningen anger kostnaderna för vissa nytillkomna objekt till 6 milj. kr., varav 3,7 milj. kr. för vissa telesignalanläggningar, 1,1 milj. kr. för en skyddad avmagnetiseringsanordning i en av fartygstunnlarna på Muskö, 900 000 kr. för bortsprängning av ett grund vid Saltängsudd, vilket inskränker manöverfriheten inom hamnområdet och skapar risker under mörker och dålig sikt, 100 000 kr. för fyrbelysning m.m. och 200 000 kr. för diverse smärre objekt.

De nytillkomna telesignalanläggningarna utgörs av anläggningar för manövrering och övervakning av ventilationsanordningar, indikerings- och kontrollanläggningar vid portar och luckor, högtalaranläggningar, anläggningar för TV-övervakning, brandalarm, radaranläggning m.m.

Fortifikationsförvaltningen föreslår, att totalkostnaden för Muskövarvet uppräknas med 75 milj. kr. till ca 304 milj. kr. i prisläget den 1 april 1965. Återstående medelsbehov efter utgången av budgetåret 1965/66 uppgår till ca 119 milj. kr. För budgetåret 1966/67 bör i enlighet med ämbetsverkets tidigare medelsframställning anvisas 44,1 milj. kr. medan återstående medelsbehov, ca 75 milj. kr., bör fördelas med ca 50 milj. kr. på budgetåret 1967/68 och 25 milj. kr. på budgetåret 1968/69.

Fortifikationsförvaltningen anför slutligen att den här föreslagna anslagsfördelningen utgör en av förutsättningarna för att enligt nuvarande planering kunna driva byggnadsarbetena på sådant sätt, att utflyttning av Stockholms örlogsvarv till Muskö blir möjlig sommaren 1968. En annan väsentlig förutsättning är att erforderlig arbetskraft får disponeras under den återstående byggnadstiden. Ett snabbt genomförande av byggnadsprogrammet innebärande snabbast möjliga avveckling av byggnadsorganisationen på Muskö medför ekonomiska fördelar genom att de fasta kostnaderna blir mindre. För statsverkets del bör som en kostnadspost även medtagas ränta på det investerade kapitalet. Denna är att anse som en direkt merkostnad, så länge anläggningen är utnyttjad. Härtill kommer även fördelen av att områden på Skeppsholmen och Djurgården, som nu utnyttjas av bl.a. örlogsvarvet, kan utnyttjas för andra ändamål.

Överbefälhavaren anför, att han inte har möjlighet att uttala sig om huruvida de av fortifikationsförvaltningen anmälda kostnadsökningarna kunde ha varit möjliga att tidigare förutse. Inte heller anser överbefälhavaren att det är möjligt att bedöma huruvida slutkostnaderna — fränsett indexmässiga justeringar — kommer att stanna vid de nu anmälda kostnaderna.

Överbefälhavaren anser att all kraft bör ägnas åt att fullfölja byggnads-

arbetet enligt föreliggande planer. Ju snabbare anläggningen blir färdig desto mindre blir risken för ytterligare kostnadsfördyringar. Som anläggningen nu är projekterad utgör den en funktionell enhet som om möjligt inte bör stympas. Det är även naturligt och angeläget att anläggningen ges en till tiden anpassad standard. Efter att noggrant ha undersökt huruvida några av de specificerade objekten i anläggningen kan anstå eller utgå ur byggnadsprogrammet har överbefälhavaren funnit att vissa objekt till ett värde av 7,6 milj. kr. kan utgå ur byggnadsprogrammet. Dessa objekt utgörs av planerad bortsprängning av grund vid Saltängsudde för 900 000 kr., avmagnetiseringsanordning för 1,1 milj. kr., radaranläggning för 600 000 kr., avsaltninganläggning för 3,5 milj. kr., arrestbyggnad för 500 000 kr. och diverse utrustning för 1 milj. kr.

Överbefälhavaren anmäler slutligen att ifrågavarande merkostnader icke kan inplaneras i kostnadsramen enligt löpande försvarsbeslut. En motsvarande inplanering efter budgetåret 1966/67 kan inte heller ske utan betydande konsekvenser bl.a. med hänsyn till att stora krav på medel föreligger för andra nytillkommande och betydelsefulla ändamål. Resterande medelsbehov bör därför tillgodoses utanför försvarets ram.

Departementschefen

Riksdagen fattade år 1953 beslut om utflyttning av Stockholms örlogsvarv till Muskö i Stockholms södra skärgård. Totalkostnaden angavs då till 189 milj. kr. i 1950 års prisläge. T.o.m. budgetåret 1958/59 anvisades emellertid endast relativt obetydliga belopp, vilka främst avsågs för fortsatta utredningar. 1959 års riksdag (prop. 1959: 1 bil. 25 s. 37, SU 44, rskr 115) godkände ett av chefen för marinen framlagt förslag om en begränsad utbyggnad av Muskövarvet. Totalkostnaden för varvet uppskattades då till 106 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1957. Varvsanläggningen skulle omfatta tre tunneldockor, enheter för verkstäder, förråd, administration m.m., en skyddad anläggning (sliptunnel) för motortorpedbåtar, kajer, pirar m.m. samt tillfartsväg. En väsentlig uppräknig av kostnaderna godkändes av 1962 års riksdag (prop. 1962: 47, SU 117, rskr 287). Totalkostnaden för den begränsade utbyggnaden av varvet, inklusive slip-tunneln, angavs då till ca 181,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 maj 1961. Enligt av fortifikationsförvaltningen gjorda kostnadsberäkningar för Muskövarvet, vilka redovisades i prop. 1963: 108 (s. 124—125), beräknades totalkostnaden för varvet enligt prisläget den 1 maj 1962 till ca 211 milj. kr. I 1965 års statsverksproposition (bil. 6 s. 362) angavs totalkostnaden för varvet enligt prisläget den 1 maj 1964 till ca 223 milj. kr. För utbyggnaden har riksdagen hittills anvisat 185,5 milj. kr.

I sin anslagsframställning för nästa budgetår har fortifikationsförvaltningen hemställt, att förevarande anslag förs upp med 44,1 milj. kr., varav

6 milj. kr. utanför försvarets ram. Sistnämnda belopp hänför sig till de merkostnader för vägförbindelsen mellan fastlandet och Muskö, som för-
anletts av kravet på högre standard för att förbindelsen skall kunna ut-
nyttjas för allmän trafik.

Fortifikationsförvaltningen har sedermera lämnat en redogörelse för kvarstående medelsbehov under förevarande anslag. Enligt en av ämbets-
verket i samråd med bl.a. chefen för marinen och marinförvaltningen gjord
totalkostnadsberäkning för Muskövarvet uppgår kostnaderna för reste-
rande arbeten m.m. per den 1 juli 1965 i prisläget den 1 april 1965 till
166 milj. kr. Den av riksdagen godkända kostnadsramen för Muskövarvet
uppgår till ca 229 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1965. Då riksdagen
hittills anvisat 185,5 milj. kr. återstår inom ramen för av riksdagen tidi-
gare fattade beslut rörande varvets utbyggnad efter budgetåret 1965/66
(229—185,5) 43,5 milj. kr. Till fortifikationsförvaltningens förfogande fanns
per den 1 juli 1965 tillhoppa ca 47 milj. kr. Ytterligare medelsbehov ut-
över av riksdagen godkänd kostnadsram utgör sålunda (166—43,5—47)
75 milj. kr. Av beloppet hänför sig 8 milj. kr. till reparations- och för-
stärkningsarbeten på kajbyggnaden vid Gullbodaviken, 6 milj. kr. till ny-
tillkomna byggnadsobjekt, 11,5 milj. kr. till kostnadsökningar i bergan-
läggningen, 32,5 milj. kr. till yttre byggnader, vägar m.m., 6 milj. kr.
till reserv för oförutsedda kostnader för byggnadsarbeten, 5 milj. kr. till
diverse utrustning och 6 milj. kr. till vissa nytillkomna objekt. Fortifika-
tionsförvaltningen föreslår att totalkostnaden för Muskövarvet uppräknas
med 75 milj. kr. till ca 304 milj. kr. i prisläget den 1 april 1965. Åter-
stående medelsbehov efter utgången av budgetåret 1965/66 uppgår till ca
119 milj. kr. För budgetåret 1966/67 föreslås en medelsanvisning av 44
milj. kr. medan fyllandet av återstående medelsbehov, ca 75 milj. kr., före-
slås bära fördelas med ca 50 milj. kr. på budgetåret 1967/68 och ca 25 milj.
kr. på budgetåret 1968/69.

Överbefälhavaren anser att all kraft bör ägnas åt att fullfölja utbygg-
naden av Muskövarvet. Ju snabbare anläggningen blir färdig desto mindre
blir risken för ytterligare kostnadsfördyringar. Överbefälhavaren har un-
dersökt huruvida några av de i fortifikationsförvaltningens redogörelse
specificerade objekten kan anstå eller utgå ur byggnadsprogrammet och
därvid funnit att följande objekt till ett värde av 7,6 milj. kr. t.v. kan utgå
ur det aktuella byggnadsprogrammet, nämligen planerad bortsprängning
av ett grund för 900 000 kr., avmagnetiseringsanordning för 1,1 milj. kr.,
radaranläggning för 600 000 kr., avsaltningensanläggning för 3,5 milj. kr., ar-
restbyggnad för 500 000 kr. och diverse utrustning för 1 milj. kr.

Vid anmälan av förevarande anslag i 1965 års statsverksproposition er-
inrade jag om att det av fortifikationsförvaltningen för budgetåret 1965/66
anmälda medelsbehovet för färdigställande av Muskövarvet grundade sig
på en under 1962 verkställd kostnadsberäkning. Fortifikationsförvaltningen

har nu redovisat en förnyad beräkning av totalkostnaden för varvet enligt prisläget den 1 april 1965, vilken utvisar att den tidigare av riksdagen godkända ramen för utbyggnaden av varvet enligt fortifikationsförvaltningens beräkningar behöver uppräknas med 75 milj. kr. till 304 milj. kr. Överbefälhavaren har vid sin granskning av fortifikationsförvaltningens kostnadsberäkning ansett att objekt för 7,6 milj. kr. t.v. kan utgå ur byggnadsprogrammet. För att låta ytterligare granska de av fortifikationsförvaltningen redovisade slutliga kostnaderna för utbyggnaden av Muskövarvet har jag utverkat Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en särskild sakkunnig.

Utredningsmannen — generaldirektören Gunnar Svärd — har den 8 februari 1966 redovisat resultatet av sin granskning.

Utredningsmannen erinrar till en början om att riksdagen vid ett flertal olika tillfällen under senare år haft möjlighet att granska kostnadsstegringen för utbyggnaden av Muskövarvet. Några nya omständigheter som kan motivera en omprövning av tidigare i vederbörlig ordning granskade orsaker till kostnadsstegringsprocessen anser utredningsmannen inte föreligger. Vid den fortsatta granskningen har utredningsmannen därför i huvudsak begränsat sig till vad som hänt efter år 1963, vid vilken tidpunkt riksdagen senast haft tillfälle att ta ställning till hela Musköprojektet.

Utredningsmannen framhåller, att Musköobjektet är av mycket komplicerad natur. Anläggningen är på en gång befästningsanläggning med speciella krigsuppgifter och industrianläggning samt avses numera komma att bli örlogsbas i viss utsträckning. Det är naturligt att den komplicitet som detta måste skapa kan leda till alldeles särskilda svårigheter för projekterings- och konstruktionsarbetet och därmed för framtagande av ett någorlunda säkert kostnadsunderlag. Å andra sidan borde just detta förhållande ha föranlett de ansvariga myndigheterna att söka prestera ett hållbart underlag innan förslag om de olika projekten lades fram för de beslutande instanserna. Det kan nu endast konstateras att så inte skett. Särskilt det år 1958 av chefen för marinen ingivna förslaget till varvsenhet på Muskö förefaller utredningsmannen otillräckligt och otillfredsställande underbyggt.

Utredningsmannen har inte kunnat finna att en sammanfattande täckande och konkret utformad deklARATION presenterats om målsättningen för projektet. Under arbetets gång har nya, tydligen tidigare i viss mån okända bedömningar och därav följande skärpta krav förts fram från myndigheter och institutioner. Som exempel anför utredningsmannen att man hunnit förhållandevis långt i arbetet innan de nu gällande anspråken på skydd för ABC-stridsmedel aktualiserades. Att tillgodose dessa anspråk har varit kostnadskrävande och fått återverkningar inom ett brett område. Utredningsmannen anser att målsättningen för Musköanläggningen nu måste fixeras. Den ram och den plan för objektets slutförande som kan komma

att beslutas bör klart anges vara den definitiva, i vilken inte kan räknas med något utrymme för tillägg eller mer väsentliga ändringar.

Med hänsyn till att Musköanläggningen måste anses vara av stor vikt för hela vårt försvar anser utredningsmannen att det svårigen kan övervägas att avbryta det fortsatta utbyggnadsarbetet på anläggningen. Det är därför ofrånkomligt att Musköprojektet trots den nu uppenbara kostnadsituationen måste fullföljas och slutföras i huvudsaklig överensstämmelse med den plan härför, som fortifikationsförvaltningen lagt fram. Något verkligt alternativ som kan ge den behövliga försvarseffekten till radikalt begränsade kostnader anser utredningsmannen inte går att prestera.

Utredningsmannen anser inte, av bl.a. arbetsmarknadsskäl, att det är möjligt att bedriva byggnationen så att utflyttning kan ske vid planerad tidpunkt (sommaren 1968). Byggnadstiden bör därför förlängas med minst ett år även om en dylik försening av utflyttningen medför avsevärda nackdelar.

Den arbetsvolym, som återstår efter den 1 juli 1966, är så betydande att utredningsmannen anser att fortifikationsförvaltningen snabbt bör undersöka utsikterna för ett ändrat upphandlingsförfarande för att få bättre möjligheter att hålla byggnadskostnaderna inom angiven ram. Som exempel anges att man bör söka ernå entreprenad med fast pris på återstående underjordsarbete och i fråga om den planerade ovanjordsbebyggelsen överväga en totalentreprenad.

För att få ett fast grepp över de egentliga Muskökostnaderna anser utredningsmannen att det är viktigt att klart och konsekvent redovisa de verkliga syftena med de olika objekten. Som ett konkret exempel anger utredningsmannen att den av fortifikationsförvaltningen föreslagna arrestbyggnaden i och för sig kan vara motiverad men inte hör hemma under Muskövarvsprojektet.

Utredningsmannen framhåller att den totalkostnadsberäkning, som fortifikationsförvaltningen utfört under år 1965, till väsentliga delar endast är en kostnadsuppskattning. Schematiskt uppskattade kan dessa delar svara för inemot hälften av de sammanlagda kostnaderna för arbeten som återstår efter den 1 juli 1966. Detta innebär risk för fortsatta kostnadsstegringar. Utredningsmannen anser emellertid att kostnadsuppskattningarna är gjorda med all möjlig försiktighet och att de reserver för oförutsedda kostnader, som finns inrymda i kalkylerna, är väl tilltagna. Den delpost för oförutsedda kostnader på 6 milj. kr., som fortifikationsförvaltningen tagit upp, bör dock få tas i anspråk endast för i strikt mening oförutsedda kostnader och inte för nya objekt eller för att möta krav på höjd standard.

Utredningsmannen framhåller att Musköanläggningen har varit besvärlig både att projektera och bygga vilket främst beror på anläggningens invecklade karaktär och på de höga krav som ställts och delvis måste ställas. Mot bakgrunden av dessa omständigheter framstår de kubikmeterpriser,

med vilka man har att räkna, icke som anmärkningsvärt höga utan som möjliga att godta.

Utredningsmannen har sedan närmare granskat ett antal av de olika delobjekt, som ingår i Musköprojektet. Utredningsmannen framhåller i detta sammanhang att även om bärande skäl för högt ställda krav på en viss delanläggning kan anföras är detta icke nog. Kraven måste ställas mot bakgrund av vad som fått accepteras i motsvarande anläggningar och den återhållsamhet som ålagts och som försvarsmyndigheterna ålägger sig inte minst i fråga om fasta anläggningar. Utredningsmannen har därför ansett sig nödsakad till en i viss mån restriktiv grundsyn också i fråga om projekt inom Musköramen, som i och för sig kan förefalla motiverade.

Utredningsmannen har till en början granskat den föreslagna matinrättningsbyggnaden, vilken kostnadsberäknats till 8,6 milj. kr. inklusive administration och oförutsedda kostnader. Den av fortifikationsförvaltningen föreslagna matinrättningen avses skola inrymma fyra matsalar och mässar för olika kategorier med sammanlagt över 1 000 platser samt med ett kök med en kapacitet av 1 600 måltider per dag. Utredningsmannen anser att det framräknade behovsunderlaget bör kunna nedräknas med 15—20 %. Vidare bör serveringen kunna ske i minst två omgångar och inte som fortifikationsförvaltningen föreslagit i en omgång. I princip bör detta skapa möjligheter att begränsa behovet av utrymme för servering och matlagning med ca 50 %. Vidare bör matsalsutrymmena inte uppdelas på fyra enskilda matsalar utan utspisningen bör ske i en gemensam matsal avsedd för alla kategorier. Från kostnadsbesparande synpunkt anser utredningsmannen vidare att i stället för konventionell köksutrustning bör undersökas möjligheten att kombinera s.k. microvågsugnar med frysutrymmen och inköp av djupfrys, färdiglagad mat. I samband härmed bör undersökas huruvida inte det i berget inrymda krigsköket kan fylla fredsbehovet av måltider, varvid matsal bör kunna ordnas i ett utrymme i berget, som enligt nuvarande planer är avsett för förråd. Detta alternativ anser utredningsmannen bör kunna medföra en besparing av 5—6 milj. kr. Därest matinrättningen inte anses kunna förläggas till berget måste en helt ny ovanjordsanläggning projekteras med en matsalsyta av högst 700 m² och med ett kök för högst 500 portioner per omgång. Mässutrymmen för befäl bör vid bägge alternativen förläggas till den staten tillhöriga Ludvigsbergs gård, som ligger på endast 5 km avstånd från varvet. Utredningsmannen anser sig inte kunna ange hur stor besparingen skulle bli om matinrättningen förläggs i ovanjordsbyggnad.

Beträffande befälshotellet anser utredningsmannen att högst 20—25 platser erfordras. Utredningsmannen anser vidare att för ändamålet bör användas Ludvigsbergs gård. I byggnaden kan inrymmas 26 enkelrum för en kostnad av högst 500 000 kr. En nettobesparing på ca 1 milj. kr. kan härigenom erhållas.

I likhet med överbefälhavaren anser utredningsmannen att följande objekt kan utgå ur det aktuella byggnadsprogrammet, nämligen bortsprängning av ett grund, avmagnetiseringsanordning, radaranläggning, avsaltning-anläggning, arrestbyggnad och diverse utrustning. Därutöver anser utredningsmannen att särskilda utredningar bör göras rörande möjligheterna att begränsa eller helt utesluta utbyggnaden av vissa interna telesignalanläggningar och en av fortifikationsförvaltningen föreslagen luftreningsanläggning.

Utredningsmannen tar slutligen upp frågan om varvskapaciteten och framhåller i anslutning härtill att en påtaglig överkapacitet av varvsresurser föreligger i landet. En risk för undersysselsättning föreligger såväl vid det planerade fredsvarvet på Muskö som vid de andra varv på vilka marinen replierar. Målsättningen för varvet anser han därför vara i vidaste laget och framhåller att det inte är uteslutet att man vid en ny och restriktiv vägning av vad som verkligen kan krävas i fredsutrustning för att Muskövarvet skall kunna sköta sina oundgängliga uppgifter i krig skall kunna komma fram till inte oväsentligt minskade utgifter för maskiner, utrustning och inventarier.

Utredningsmannen räknar med att de föreslagna besparingsåtgärderna skall minska totalkostnaden för utbyggnaden av Muskövarvet med ca 12,7 milj. kr. Härav hänför sig 5,5 milj. kr. till att matinrättningsbyggnaden utgår och ersätts med krigsköket och vissa utrymmen i berget, 1 milj. kr. till befälsförläggningen, 1 milj. kr. till bortsprängning av ett grund, 1,1 milj. kr. till avmagnetiseringsanordning, 600 000 kr. till radaranläggning, 2,5 milj. kr. till avsaltning-anläggning, på vilken anläggning arbeten för ca 1 milj. kr. redan utförts, och 1 milj. kr. till diverse utrustning. Därtill kommer besparingar som kan uppkomma till följd av minskat värme- och kraftbehov, mindre omfattning av vägar, planer och ledningar m.m. Slutligen räknar utredningsmannen med att vissa ytterligare besparingar kan uppkomma genom de av honom föreslagna utredningarna rörande luftreningsanläggning, interna telesignalanordningar och maskinutrustning m.m.

Över utredningsmannens granskning av kostnaderna för Muskövarvet har yttranden inhämtats från överbefälhavaren, chefen för marinen, marinförvaltningen, fortifikationsförvaltningen, försvarets sjukvårdsstyrelse, försvarets intendenturverk och statskontoret.

Överbefälhavaren ansluter sig till utredningsmannens förslag att snarast fixera en tidpunkt då målsättningen görs definitiv. Överbefälhavaren anser att det är betydelsefullt att personalvårdande åtgärder vidtas vid en så förhållandevis avlägset belägen arbetsplats som Muskö. Han motsätter sig därför utredningsmannens förslag till besparingsåtgärder som går ut över personalens arbetsförhållanden, förläggning och förplägnad. Sålunda bör utspisningsmöjligheterna inte begränsas på sätt utredningsmannen före-

slagit och inte heller bör befälshotellet utgå ur byggnadsprogrammet. Beträffande varvskapaciteten framhåller överbefälhavaren att han inte vill ändra på målsättningen för krigskapaciteten. Överbefälhavaren anför slutligen att besparingar utöver vad han tidigare föreslagit har så stark karaktär av inte konstruktiva nödlösningar, att de allvarligt kommer att försvåra personalrekryteringen och arbetsförhållandena vid anläggningen.

Chefen för marinen framhåller att målsättningen är oförändrad beträffande varvsenheten på Muskö, dvs. anläggningen skall vara en krigsreparationsanstalt för flottan inom marinkommando Ost (Östra militärområdet). Den ändrade målsättningen till följd av ny regional ledningsorganisation där örlogsbasen tillkommit har medfört ökade krav på anläggningen för fredsbud. Chefen för marinen biträder i princip utredningsmannens uppfattning att målsättningen för projektet nu bör låsas. Han understryker kravet på tidsenlig standard i fråga om såväl tekniska som trivsel- och rekryteringsfrämjande anordningar. I enlighet härmed bör de föreslagna avsaltnings- och luftreningsanläggningarna utföras. Vidare bör matinrättningen anordnas för utspisning av arbetarpersonalen i en omgång och i övrigt enligt fortifikationsförvaltningens förslag. Befälshotellet bör icke förläggas till Ludvigsbergs gård utan i anslutning till varvet. Arrestbyggnaden, som är betingad av örlogsbasens förläggning till Muskö, bör likaledes byggas. Chefen för marinen anser slutligen att radaranläggning, avmagnetiseringsanordning och bortsprängning av ett grund kan utföras vid en senare tidpunkt.

Fortifikationsförvaltningen framhåller att ämbetsverket delar utredningsmannens uppfattning att målsättningen för Musköanläggningen nu måste fixeras. Om så sker kommer standarden inte att bli högre än vad som bör krävas i fråga om en tidsenlig anläggning som har den dubbla funktionen att vara såväl en befästning som en industriell anläggning. Beträffande tidpunkten för färdigställande av Musköanläggningen finner fortifikationsförvaltningen inte att tillräckliga skäl föreligger att frångå den tidigare planerade utflyttningstiden, sommaren 1968, även om arbetena på vissa av ytterbyggnaderna, bl.a. matinrättningsbyggnaden, då ännu inte hunnit avslutas. Vad angår de av utredningsmannen föreslagna kontraktsformerna för resterande arbeten anser fortifikationsförvaltningen att en övergång till entreprenad med fast pris för återstående underjordsarbeten icke är genomförbar, medan däremot vissa möjligheter kan finnas att övergå till annan entreprenadform för ovanjordsarbeten som ännu inte påbörjats. Fortifikationsförvaltningen anser att de i byggnadsprogrammet ingående avsaltnings- och luftreningsanläggningarna bör komma till utförande. Beträffande matsalsutrymmena har fortifikationsförvaltningen intet att erinra mot att dessa i enlighet med utredningsmannens förslag minskas med ca 50 % men anser att detta inte kan medföra begränsning av köksutrymmena, som måste dimensioneras efter maximala antalet portioner per måltid. Fortifikations-

förvaltningen kan inte godta utredningsmannens förslag att använda det i berget inredda krigsköket under fredstid och inte heller förslaget att ersätta konventionell köksutrustning med microvågsugnar med frysutrymmen. En ny ovanjordsbyggnad för utspisning, väsentligen krympt i förhållande till den tidigare föreslagna, bör kunna medföra en reduktion av kostnaderna med ca 2 milj. kr. Kostnaderna för iordningställande av befälsförläggning med 26 enkelrum på Ludvigsbergs gård beräknar fortifikationsförvaltningen till ca 500 000 kr. I en flygelbyggnad kan ytterligare 10 enkelrum iordningställas för ca 200 000 kr.

Försvarets intendenturverk framhåller att, därest utspisningen i enlighet med utredningsmannens förslag ordnas på två omgångar, kan matsalsutrymmena avsevärt minskas vilket däremot inte är fallet med köket med bilokaler. Intendenturverket anser vidare att en lösning av utspisningsfrågan enligt utredningsmannens förslag med microvågsugnar med frysutrymmen och inköp av djupfrost, färdiglagad mat inte bör övervägas, då utvecklingen på området f.n. inte kan förutses med tillräcklig grad av säkerhet och några erfarenheter rörande användning av djupfrost, färdiglagad mat i samband med utspisning vid anläggningar av Muskövarvets storlek och typ inte föreligger. Intendenturverket kan inte heller tillstyrka användningen av det i berget inbyggda krigsköket, enär detta skulle medföra kostsamma ombyggnader och högre driftkostnader.

Försvarets sjukvårdsstyrelse framhåller att berganläggningens kök godkänts för användning endast i lägen då berganläggningen är helt avstängd från ytterkommunikation och då under kortare perioder. Anläggningen har fått en utformning som gör att den inte kan godkännas för rutinmässig tillredning av mat under fredsförhållanden. Styrelsen biträder utredningsmannens förslag om utspisning i omgångar samt godtar förslaget att utforma restauranten som en s.k. industriservering med en matsal för alla kategorier. Däremot kan styrelsen icke godta utredningsmannens förslag att övergå till matlagning genom att tillreda prefabricerade livsmedel eller djupfrost, färdiglagad mat i s.k. microvågsugnar, när det gäller utspisning av den storleksordning varom här är fråga. Beträffande vattenförsörjningen anser styrelsen att, därest vid avspärningsfall färskvattentillgången inte skulle vara tillräcklig, havsvatten möjligen kan utnyttjas under kortare tid. Härmed sammanhängande frågor liksom behovet av avsaltning-anläggning bör utredas särskilt.

Statskontoret anser att utspisning av samtliga befälskårer och motsvarande civila tjänstemän bör äga rum i en gemensam befälsmatsal. Ämbetsverket anser vidare att det genom en omprojektering av matsals- och matrumsutrymmena bör vara möjligt att väsentligt nedbringa kostnaderna. Behovet av kök bör enligt ämbetsverkets mening inte tillgodoses genom användning av det befintliga bergsköket utan genom anordnande av ett traditionellt ovanjordskök. Beträffande befälshotellet anser statskontoret att

det är en föga rationell lösning att förlägga detta till Ludvigsbergs gård. Där-
emot kan ämbetsverket tillstyrka en begränsning av det föreslagna hotellet
därest byggnaden ges en sådan utformning att en framtida tillbyggnad kan
ske. Den av fortifikationsförvaltningen föreslagna arrestbyggnaden är när-
mast avsedd för örlogsbasens och kustflottans behov och bör uppföras vare
sig kostnaderna anses böra inrymmas inom Musköanslagets ram eller inte.

För egen del får jag med anledning av utredningsmannens granskning
av de slutliga kostnaderna för Muskövarvet till en början understryka de
synpunkter utredningsmannen anfört beträffande Musköobjektets kompli-
citet, vilken har medfört alldeles särskilda svårigheter för projekterings-
och konstruktionsarbetet och därmed för framtagande av någorlunda sä-
kert kostnadsunderlag. Det är emellertid nödvändigt att nu fastställa den
slutliga målsättningen för Musköanläggningen. I likhet med utrednings-
mannen anser jag att det måste klart anges, att den ram och den plan för
det aktuella byggnadsprogrammet, som nu framlagts, är den definitiva, i
vilken inte kan räknas med något utrymme för tillägg eller mer väsentliga
ändringar.

I likhet med utredningsmannen och remissinstanserna anser jag vidare
att det är ofrånkomligt att Musköprojektet trots de avsevärda kostnads-
fördyringarna slutförs i huvudsak enligt förenämnda plan. Beträffande tid-
punkten för färdigställande av Muskövarvet har fortifikationsförvaltningen
räknat med att utflyttningen från Stockholm skall kunna ske under som-
maren 1968. Utredningsmannen anser att denna målsättning inte är rea-
listisk med hänsyn till den återstående arbetsvolymen. Fortifikationsför-
valtningen har i sitt yttrande hävdat, att tillräckliga skäl inte föreligger att
frånga den tidigare planerade utflyttningstiden även om vissa ytterbygg-
nader inte hinner färdigställas. I likhet med utredningsmannen anser jag
det inte realistiskt med en utflyttning under sommaren 1968. Någon ökning
av den totala arbetsstyrkan som nu är sysselsatt i Musköanläggningen
synes av arbetsmarknadsmässiga skäl f.n. inte vara lämplig. Om arbets-
marknadsläget och andra omständigheter så skulle medge bör dock arbetet
inriktas på utflyttning under budgetåret 1968/69. Ett snabbt genomför-
ande av byggnadsprogrammet medför ekonomiska fördelar. Härtill kommer
att områden på Skeppsholmen och Djurgården, som nu utnyttjas av bl.a.
Stockholms örlogsvarv, kan friställas för andra ändamål.

Fortifikationsförvaltningen undersöker f.n. möjligheterna att utlämna
återstående ovanjordsarbeten för räkning på fast entreprenad. Jag kommer
att med uppmärksamhet följa utvecklingen av denna upphandling.

Utredningsmannen framhåller, att den totalkostnadsberäkning, som forti-
fikationsförvaltningen utfört under år 1965, till väsentliga delar endast är en
kostnadsuppskattning. Utredningsmannen anser emellertid att kostnads-
uppskattningen är gjord med all möjlig försiktighet och att de reserver
för oförutsedda kostnader, som finns inrymda i kalkylerna, är tillräckliga.

I likhet med utredningsmannen anser jag att de medel för oförutsedda utgifter på 6 milj. kr., som fortifikationsförvaltningen upptagit, skall få tas i anspråk endast för oförutsedda utgifter i samband med byggnationen och inte för nya objekt eller för att möta krav på höjd standard.

Utredningsmannen har granskat ett antal av de olika delobjekt, som ingår i Musköprojektet, och därvid särskilt undersökt möjligheten att begränsa kostnaderna för de av fortifikationsförvaltningen föreslagna nybyggnaderna för militärrestaurant och befälshotell.

I det föregående har jag utförligt refererat utredningsmannen och de hörda myndigheternas inställning till förslagen i förevarande hänseenden. För egen del anser jag att den för Muskövarvet och örlogsbasen gemensamma matinrättningen bör anordnas i ovanjordsbyggnad som en konventionell matinrättning, enär tillräckliga erfarenheter ännu inte kan anses föreligga för att lösa utspisningsfrågan enligt utredningsmannens förslag med användning av djupfryst, färdiglagad mat. I enlighet med utredningsmannens förslag bör utspisningen ske i en för alla kategorier gemensam matsal. Utspisningen bör vidare ske i två omgångar med ca 550 personer per omgång. Den i örlogsvarets drift sysselsatta personalen kan då utspisas i en omgång och övrig personal i en andra omgång. Jag vill i detta sammanhang erinra om att huvuddelen av den på Muskö sysselsatta personalen kommer att använda matinrättningen endast för lunchmåltid. I matinrättningen bör även inrymmas särskild matsal för intagande av medhavd mat, marketenteri och vissa gemensamma sällskapslokaler. Kungl. Maj:t torde i sedvanlig ordning få ta ställning till ett reviderat byggnadsprogram för matinrättningsbyggnaden. Den nu av mig skisserade matinrättningsbyggnaden kan beräknas kosta ca 6,6 milj. kr. eller ca 2 milj. kr. mindre än myndigheternas förslag.

Beträffande befälshotellet anser jag att den av fortifikationsförvaltningen föreslagna nybyggnaden för en kostnad av ca 2 milj. kr. inte bör komma till utförande. Behovet av förläggningsutrymmen för befälspersonal på Muskö bör enligt min mening t.v. tillgodoses genom inredning av 26 enkelrum i Ludvigsbergs gård för en kostnad av ca 500 000 kr. Om så skulle visa sig erforderligt kan i en flygel anordnas ytterligare 10 enkelrum. Anläggningskostnaderna kan härigenom minskas med ca 1,5 milj. kr.

I likhet med utredningsmannen och överbefälhavaren anser jag att följande objekt kan utgå ur det aktuella byggnadsprogrammet, nämligen bortsprängning av ett grund, avmagnetiseringsanordning, radaranläggning, avsaltningssanläggning, arrestbyggnad och diverse utrustning.

Utredningsmannen föreslår att särskilda utredningar görs rörande möjligheterna att begränsa eller helt utesluta utbyggnaden av vissa interna telesignalanläggningar och av en luftreningsanläggning. Överbefälhavaren och chefen för marinen anser att telesignalanläggningarna bör utföras i enlighet med fortifikationsförvaltningens förslag. Beträffande luftreningsan-

läggningen anser flertalet remissmyndigheter att denna bör utföras i samband med utbyggnaden av varvet. Jag är inte nu beredd att ta ställning till dessa objekt. I likhet med utredningsmannen anser jag att de bör utredas ytterligare i syfte att nedbringa kostnaderna för Musköanläggningen.

Utredningsmannen har slutligen tagit upp frågan om varvskapaciteten och därvid bl.a. erinrat om att en påtaglig överkapacitet av varvsresurser föreligger i landet och att risk för undersysselsättning kan komma att föreligga såväl för fredsvarvet på Muskö som vid de övriga varv, på vilka marinen replierar. Utredningsmannen anser att en förnyad avvägning mellan krigskapacitet och fredskapacitet bör kunna medföra minskade utgifter för maskiner, utrustning och inventarier. Såväl överbefälhavaren som chefen för marinen förklarar i sina yttranden att någon ändring av målsättningen för varvets krigskapacitet inte bör ske.

För egen del ansluter jag mig till utredningsmannens uppfattning och anser att frågan bör utredas ytterligare mot bakgrund av flottans framtida fartygsbestånd. Risker att skapa en alltför stor fredskapacitet med höga drift- och underhållskostnader som följd måste beaktas. Jag anser således att alla möjligheter bör tas tillvara att begränsa utgifterna för nyanskaffning av maskinutrustning m.m. för varvet.

De av mig föreslagna begränsningarna i byggnadsprogrammet för Muskövarvet kan beräknas medföra en nedjustering av kostnaderna med ca 10 milj. kr., varav 2 milj. kr. hänför sig till matnrättningsbyggnaden, 1,5 milj. kr. till befälsförläggningen, 500 000 kr. till arrestbyggnaden, 1 milj. kr. till bortsprängning av ett grund, 1,1 milj. kr. till avmagnetiseringsanordning, 600 000 kr. till radaranläggning, 2,5 milj. kr. till avsaltninganläggning och 1 milj. kr. till diverse utrustning. Härutöver torde komma kostnadsbesparingar i anslutning till vad jag anfört om bl.a. telesignalanläggningar, luftreningsanläggning och varvskapacitet.

Förutom de i det föregående omnämnda särskilda objekt, som granskats av utredningsmannen, har fortifikationsförvaltningen anmält kostnadsökningar för ytterligare tre större objekt, nämligen kajbyggnaden vid Gullbodaviken, sliptunneln (Risidalstunneln) samt torped- och robotförrådet.

Beträffande kajbyggnaden vill jag erinra om att en förskjutning på en sträcka av ca 70 meter i ifrågavarande kaj inträffade i februari 1963. Med anledning härav tillsatte fortifikationsförvaltningen en expertgrupp med uppgift att dels undersöka anledningen till den inträffade förskjutningen, dels föreslå lämpliga reparationsåtgärder. Expertgruppen avlämnade i januari 1965 en utredning med redogörelse för resultatet av undersökningarna till fortifikationsförvaltningen. Enligt expertgruppen har kajförskjutningen berott på en serie omständigheter, främst att man vid kajens konstruktion undervärderat risken av att låta lera vara kvar i de celler, som ingår i huvudkajen. Till förskjutningen har även medverkat att ett antal spontplank, som ingår i en av cellerna, inte kunnat slås ned till fullt djup,

samt att bakom cellerna funnits lera på högre nivå än vad beräkningarna förutsatt. Expertgruppen föreslog, att förstärkningsåtgärder för en total kostnad av 7,6 eller alternativt 8,1 milj. kr. skulle genomföras. Genom beslut den 26 mars 1965 medgav härefter Kungl. Maj:t på framställning av fortifikationsförvaltningen, att ämbetsverket fick utföra erforderliga reparations- och förstärkningsarbeten på kajbyggnaden samt att kostnaderna fick bestri- das av medel som anvisats för Muskövarvet. Fortifikationsförvaltningen har nu anmält, att kostnaderna för utförande av dessa arbeten kan upp- skattas till det högre beloppet, ca 8 milj. kr.

Av den redovisade expertutredningen framgår, att brister förelegat såväl vid projekterings- och konstruktionsarbetet som vid utförandet av kaj- läggningen. Härvid bör emellertid hänsyn tas till de avsevärda svårigheter som förelegat med hänsyn till de stora djupen till fast botten ävensom till de ogynnsamma bottenförhållandena som nödvändiggjort att en helt ny och delvis oprövad konstruktionstyp måst användas. Arbetet med de av Kungl. Maj:t genom beslutet den 26 mars 1965 medgivna reparations- och för- stärkningsarbetena pågår och jag har intet att erinra mot att 8 milj. kr. anvisas för att slutföra ifrågavarande arbeten.

Den av fortifikationsförvaltningen anmälda kostnadsökningen för slip- tunneln hänför sig till slipkonstruktionen samt till att bergförstärkningar måst företagas i en omfattning, som inte tidigare kunnat förutses. Kostnads- ökningen för torped- och robotförrådet hänför sig främst till kraven från sprängämnesinspektionen på säkerhetsanordningar. De av fortifikationsför- valtningen anmälda kostnadsökningarna för dessa båda objekt uppgår till 7 milj. kr. Jag har intet att erinra mot de av fortifikationsförvaltningen angivna kostnaderna för slutförande av dem.

Fortifikationsförvaltningen har slutligen begärt att de merkostnader för vägförbindelsen mellan fastlandet och Muskö, som föranletts av kravet på högre standard för att förbindelsen skall kunna utnyttjas för allmän trafik, skall anvisas utanför försvarets kostnadsram. Jag kan inte tillstyrka forti- fikationsförvaltningens förslag. Vägförbindelsen har tillkommit för att i första hand tillgodose örlogsbasens behov av direkt vägförbindelse med fast- landet. Det förhållandet att vägförbindelsen givits en något högre standard än som skulle varit fallet om vägen endast skulle användas för militärt behov anser jag inte är tillräckligt motiv för att del av kostnaden för vägen läggs utanför försvarets ram. I detta sammanhang vill jag även erinra om att vägen intagits till allmänt underhåll, vilket medfört att försvaret inte belastas med kostnader för vägunderhållet.

Jag övergår härefter till frågan om medelsanvisning för nästa budgetår. Fortifikationsförvaltningen har föreslagit att totalkostnaden för Muskövar- vet uppräknas med 75 milj. kr. till 304 milj. kr. i prisläget den 1 april 1965. Såsom framgår av det föregående räknar jag med att de av mig föreslagna begränsningarna i byggnadsprogrammet skall medföra en nedjustering av

kostnaderna för Muskövarvet med ca 10 milj. kr. Detta medför att den föreslagna totalkostnaden för varvet kan begränsas till 294 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1965. Med hänsyn till de av mig föreslagna utredningarna om telesignalanläggningarna, luftreningsanläggningen och varvskapaciteten torde en ytterligare reduktion av den föreslagna ramen kunna komma till stånd. Återstående medelsbehov efter utgången av budgetåret 1965/66 torde därför komma att uppgå till högst 109 milj. kr. Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår förs upp med 44 milj. kr. vilket belopp helt bör falla innanför försvarets kostnadsram.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

- a) besluta att örlogsvarvet på Muskö skall utbyggas enligt de riktlinjer som angivits i det föregående,
- b) till *Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet)* för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 44 000 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Kerstin Wedelin